

Honningblom

Herminium monorchis

Rødlistet art

faktaark

Honningblom er en spe orkidé som i dag bare er kjent fra tre lokaliteter i Norge, alle på Asmaløy i Hvaler kommune. Arten vokser i rikmyr og på fuktige, kalkrike slåtteste- og beitemarker, men er i dag bare kjent på strandeng over skjellsand nær havet.

Status

Kategori kritisk truet (CR) i Norsk rødliste for arter 2010. Honningblom er fredet i henhold til naturvernloven.

Utbredelse av honningblom. Åpne prikker er forekomster som er gått ut, svarte prikker er intakte forekomster.

Kjennetegn

Honningblom er en omtrent desimeterstor, honningduftende orkidé det er lett å forbigå i felt. Blomstene mangler nektarproduserende spore og sitter i akslignende, smale blomsterstander. De er små, gulgrønne og klokkelignende med langflikete blomsterblader. Blomstringen skjer helst fra midt i juni og i juli med frøsetting normalt sent i juli og tidlig i august. Bladene er parvise og nesten motsatte, brede og tilspisset og festet nede ved bakken i tillegg til enkelte småblader oppover blomsterstilken. Arten vokser opp fra en knoll som etter blomstringen danner nye (1-2) knoller til neste års vekst. De nye knollene kan sette blomst året etter, og ved vedvarende gode vilkår, kan honningblom opptre ganske tallrik på små arealer.

Utbredelse

Honningblom er en eurasiatisk art med en sørøstlig utbredelse i Norge. Her i landet er arten omtalt fra omkring 70 lokaliteter i fylkene Oslo, Akershus, Aust-Agder, Buskerud, Hedmark, Oppland, Sogn og Fjordane, Telemark, Vestfold og Østfold. Honningblom er samlet i Norge fra havnivå til drøyt 500 meter over havet. I dag er den ikke kjent på andre lokaliteter enn fra tre lokaliteter nær havnivå på Asmaløy i Hvaler kommune i Østfold. Denne dramatiske tilbakegangen gjør honningblom til en av de mest utsatte blomsterplanter i Norge. En markert reduksjon i dens opptreden er kjent også andre steder i Europa hvor den har hatt til dels rikelige forekomster fra Sør-England, Frankrike og Spania i vest til Skandinavia og Baltikum i nord og til Russland i øst. I dag er den borte fra flere områder. Den regnes som utryddet i Finland, men finnes fortsatt i Danmark og Sverige. Globalt er den i tillegg utbredt østover i Asia til Kina og Japan.

Biologi

Honningblom er knyttet til tuete rikmyrer, fuktige, kalkrike slåtteste- og beitemarker, frodige enger med høy grunnvannsstand og til strandenger over skjellsand. Arten tåler godt sesongfuktighet med neddykking i perioder eller betydelig sjøsprøyt med tilhørende salteksponering. Honningblom er derimot svært konkurransesvak, tåler dårlig tørke, og har svært liten toleranse for kunstgjødsling. Den er derfor avhengig av fuktighet, kalk i marka og at konkurrerende vekster holdes unna enten ved beiting eller slått. Orkideen spres mest effektivt med sideknoller, men dette er en strategi sårbar for tråkkskader fra beitedyr med spisse klauver. Storefebeiting er derfor absolutt å foretrekke på honningblomlokaliteter fremfor sau og geit. Honningblom pollineres av ulike insekter fra forskjellige insektordener som biller, tovinger, årevinger og sommerfugl som alle tiltrekkes av honningduften uten at arten produserer særlig med nektar som motytelse. En svensk undersøkelse viste at honningblom ble besøkt av 71 ulike insektarter, men hvor ikke alle egner seg like godt som pollinator. Arten er altså i liten grad knyttet til spesifikke insektarter som

Blomsterstand honningblom.

lokaliteter intakte etter 1955. Nå kan det nok være at mange av de klassiske lokalitetene ikke ble oppsøkt på 1950-tallet slik at på tross av at det fortsatt kanskje fantes honningblom på enkelte av dem, ble dette ikke dokumentert i våre museer. Mange lokaliteter er kjent nedbygget for mer enn hundre år siden, mye fuktmark med honningblom er drenert, kunstgjødsling ble stadig vanligere og gjengroingen, som et resultat av endret beitepraksis og maskinpark i landbruket, har vært særlig negativ. Helt opp i våre dager er det anlagt parkeringsplasser for biler og tilrettelegging av strandenger for båttopplag der det for ganske få år siden fantes honningblom. Til sammen forklarer dette at vi i dag sitter igjen med bare tre intakte lokaliteter, alle på Asmaløy i Hvaler kommune. En av disse utsettes fortsatt for negativ påvirkning i et hytteområde, mens de andre to synes å kunne klare seg på tross av at den ene har ganske få individer på et lite areal. Totalt har vi i normalår i underkant av 500 individer på et ganske begrenset areal i Norge.

mange andre orkidèer, men produserer likevel oftest mange frø. Disse har, som de fleste orkidéfrø, relativt kort levetid og synes å bidra lite til å formere arten sammenlignet med effekten av den vegetative formeringen hvor sideknoller produseres senhøstes. Det er vanlig at orkidéfrø spirer sammen med en sopp-partner. Hos honningblom er det vist at bare 3 % av frøene vil spire uten sopp-partner, et tall som firedobles med en aktuell sopp-partner til stede. Fortsatt er spireprosenten fra frø ganske lav. Studier har vist at om et område ikke viser noen eksemplarer av honningblom på 3. året, er det sannsynlig at arten er utgått derfra.

Bestandsstatus

Det kan være vanskelig å forklare den betydelige tilbakegangen vi ser i utbredelsen av honningblom i Norge. Mye av tilbakegangen kan spores langt tilbake. Av 65 ganske veldokumenterte lokaliteter for honningblom i Sør-Norge er, ifølge innsamlinger ved våre naturhistoriske museer, bare syv

Referanser

- Båtvik, J. I. 1992. Sjeldne, sårbare og hensynskrevende karplanter i Østfold. Oversikt over utvalgte arter med lokalitetsangivelser og litteraturreferanser. Fylkesmannen i Østfold, miljøvernavdelingen rapport 6/1992. 261 s.
- Båtvik, J. I. & Kvavik, G. N. 2010. Handlingsplan for honningblom *Herminium monorchis*. DN-rapport 2010-XX. 107 s.
- Hultén, E. & Fries, M. 1986. Atlas of North European vascular plants north of the tropic of cancer. I-III. - Koeltz Scientific Books, Königstein. 1172 s.
- Kålås, J.A., Viken, Å., Henriksen, S. & Skjelseth, S. (red.) 2010. Norsk rødliste for arter 2010. Artsdatabanken, Norge.
- Nilsson, L. A. 1979. The pollination ecology of *Herminium monorchis* (Orchidaceae). Botaniska Notiser 132: 537-549.
- Rasmussen, H. N. 1995. Terrestrial orchids from seeds to mycotrophic plant. Cambridge. XII + 444 s.
- Økland, R. H. & Økland, T. 1996. *Herminium monorchis*. Pl. 20c., i: Fægri, K. & Danielsen, A. 1996: 61-62. Maps of distribution of Norwegian vascular plants. III. The southeastern element. Fagbokforlaget, Bergen. 129 + 40 s.